

BORNHOLMER "DIAMANTEN"

J.Faber *

In de geologie komen meetkundige figuren in zuivere vorm weinig zichtbaar voor. Is dat toch het geval, dan wordt men terstond er toe aangetrokken.

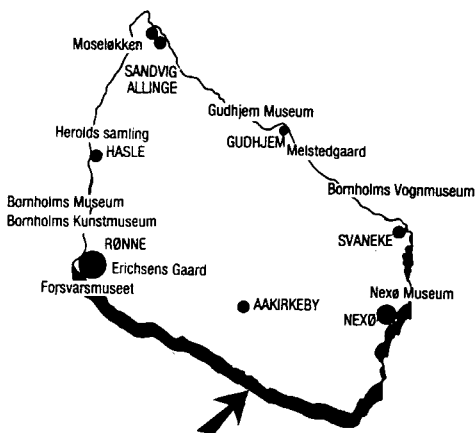
De septariëknollen op Bornholm, waarover in eerdere artikelen in dit blad al eens zijdelings gesproken is, hebben zo'n vorm waar je meteen verliefd op wordt. De vorm kun je beschrijven als rond-discusvormig.

In een tweede vakantie naar dit geologisch wondereiland was ik vastbesloten om zo'n "bol" te bemachtigen. Helaas bleek dat op zoveel moeilijkheden te stuiten, dat het niet gelukt is. Maar toch kreeg ik een gedeelte van zo'n bol van een goede buurman daar, waar ik achteraf heel blij mee ben. Er zitten naast vele calcietkristallen, een pyrietkristal en een kwartskristal van ca. 4 mm doorsnee in, een z.g. Bornholmer "diamant". Naast dit mooie handstuk heb ik de kennis over deze knollen rijkelijk vergaard, want van de één naar de ander reizend troffen we bij een juwelier in Svaneke een heel groot exemplaar van de knol aan. Volgens zijn zeggen de grootste van het eiland, die gevonden was bij graafwerkzaamheden voor een privézwembad. In de winkel van deze juwelier lag een plaatselijk tijdschrift met een verhandeling over deze vreemde stenen die ik vrij vertaald hieronder overbreng. Zo kun je zien dat wanneer men maar stug volhoudt en naarstig blijft zoeken, toch heel wat kennis tevoorschijn kan komen. Dat de sage van de Bornholmer "diamanten" behoorlijk ingeworteld is bij sommige oudere bewoners bleek bij een gesprek met enige van hen, die met grote moeite te overtuigen waren dat het geen echte diamanten waren.

BORNHOLMER "DIAMANTEN"

Een echte diamant laat zich herkennen door z'n hardheid. Op de hardheidsschaal van Mohs heeft diamant het cijfer 10 gekregen en kwarts het cijfer 7. De Bornholmer "diamant" is niet echt omdat ze uit kwarts bestaat, wat de hardheidsproef heeft uitgewezen.

Waar komen ze vandaan en waar kun je ze vinden? Geologisch gezien moeten we terug naar het

De pijl geeft aan waar op Bornholm de septariëknollen worden gevonden.

Paleozoïcum waarin de Silurische formaties gevormd zijn, zo'n 400 miljoen jaar geleden. Uit deze Periode stamt de zwarte Cyrtograptus-schalie, waarin men hier en daar lensvormige kalkconcreties vindt. Onbeschadigd zijn ze bol-discusvormig. Mooi om te zien, maar wanneer men ze klieft zitten er vele barsten en holten in. In deze barsten en holten hebben zich in miljoenen jaren, uit mineraalrijk grondwater, kalkspaatkristallen afgezet. Tussen deze kalkspaatkristallen kan zich in zeldzame gevallen ook een kwartskristal ontwikkeld hebben, wat daar dan de z.g. Bornholmer "diamant" wordt genoemd. Ze kunnen soms zeer mooi en groot worden. De grootste die gevonden is was 3 cm lang en 1 cm breed. Meestal zijn ze mooi gaaf en kleurloos, met een zweempje goudkleur en een mooie vorm. Het vinden van zulke kristallen is geen kleinigheid, maar de volhardende zoeker en "klopper"

* Reade Hoas 7
9061 CS Giekerk

zal beloond worden. Met klopper tussen aanhalingstekens, omdat maar 10% van de concreities een kwartskristal bevat. Om aan die puinmakerij een eind te maken zijn de Bornholmer concreities onder bescherming geplaatst. Niet om het puin, maar omdat deze concreities unieke geologische verschijnselen vormen, zeker op Deens grondgebied. De beste vindplaatsen waren en zijn bij de uitmondingen van de riviertjes de Laeså en de Ole Å. Maar het zoeken naar en het meenemen van deze stenen is verboden. Het is ook niet toegestaan met een snorkel of ander duikgereedschap naar deze "schatten" te duiken. Deze drastische maatregelen heeft men moeten nemen omdat anders de laatste steen voor goed geld aan de toerist verkocht zou zijn. Zo zou dit geologisch wonder uit de schoot der Aarde zeker verdwenen raken. De bevolking begrijpt dit zo goed, dat wanneer er hier en daar toch nog één op een erf wordt aangetroffen, deze niet te koop is, ondanks zeer aandringen van mijn kant. (Met respect mijnerzijds voor de Deen).

Gaan we in Bornholm in de tijd terug tot 1790 dan vinden we aan de zuidkust tussen Paeregard en Julegard, een kleine "diamant-slijperij", een bedrijf van de handige zakenman en koninklijke hofsteenhouwer Karleby uit Kopenhagen. In de jaren 1791 en 1792 heeft hij respectievelijk 290 en 1080 stenen opgekocht. De meesten voor 50 Øre, doch de grote met mooie kwartskristallen brachten wel eens 8 kronen per stuk op, in die tijd een groot bedrag. Dat deze relatief eenvoudige "edelstenen" uit de kalkconcreities zoveel waarde hadden, kwam door een koninklijke resolutie uit 1783, welke de import van alle buitenlandse luxe verbood. Deze sierstenen zijn het meest in gespen en broches verwerkt. Er wordt gezegd dat koningin Louise, de echtgenote van Frederik V, een sierpeld met een Bornholmer "diamant" in haar

Een van de grootste knollen die gevonden zijn. De man is eigenaar van het Granithuske te Svanake, een winkeltje waarin hij kunstvoorwerpen van graniet verkoopt.

bezit heeft gehad. Hopelijk geeft dit artikel aanleiding tot een bezoek aan het museum Rønne, waar deze stenen te bezichtigen zijn.